

виробництва, рівня організації виробництва та управління, технічного рівня продукції, що виробляється, рівня підготовки кадрів, рівня інноваційної діяльності.

Оцінка рівня кожного із вказаних елементів процесу виробництва та його результатів передбачає визначення синтезуючого показника, що однозначно встановлює рівень об'єкту, що вимірюється, та системи поодиноких

показників, які характеризують окремі його сторони.

Дана методика буде застосовуватися Міністерством промислової політики України спільно з Державним комітетом статистики України та Міністерством економіки України для оцінки загального стану вітчизняних високотехнологічних промислових підприємств, випуску та реалізації високотехнологічної продукції та перспектив їх подальшого розвитку.

*В.П.Беглиця,
докторант, канд. екон. наук*

Інтеграція як пріоритетний напрям інноваційної діяльності

Поширення інтеграційних процесів супроводжується зростанням конкуренції серед країн. Ці ж тенденції стосуються і економіки України, для якої характерними на сьогодні є намагання стати учасником Європейського Співтовариства. У даному сенсі особливої важливості набуває підвищення конкурентоспроможності українського підприємницького середовища, у тому числі активізація інноваційних процесів, оскільки вони виступають необхідною складовою формування конкурентоздатного бізнесу в країні. Стрімка глобалізація та інтелектуалізація виробництва, ринку й економічної діяльності викликані небаченими темпами і масштабами інновацій, які докорінно змінюють соціально-економічну структуру суспільства та виробничих відносин.

Важливість інтеграційно-інноваційних процесів для сучасної економіки України є незаперечною. Дослідженню проблем інтеграції та її впливу на інноваційну діяльність як основоположний чинник економічного

прориву присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як В. Александрова, А. Амоша, М. Долішній, В. Міщенко, С. Онишко, А. Савчук, Д. Сахаров, Д. Стеченко, Н. Стукало, М. Чумаченко, І. Швець та ін.

Незважаючи на їх високий науковий рівень та глибину досліджень інноваційної діяльності, потребують додаткового теоретичного і методичного обґрунтування питання системних підходів до аналізу інноваційного розвитку з урахуванням інтеграційних процесів.

З огляду на це метою даної праці є розкриття на системній основі, а також обґрунтування ролі інтеграційних процесів як джерела інноваційного розвитку економіки країни.

Інтеграційні процеси є результатом діалектичного поєднання неперервності науково-технічного прогресу, що поглиблює поділ праці та сприяє формуванню спеціалізованих структур господарської діяльності, з одного боку, та, з іншого, їх взаємозалежності

(організаційної, технологічної, економічної та ін.), що об'єктивно зумовлює органічну єдність виробництва і послідовність у часі виробничого процесу виготовлення кінцевого товарного продукту й доведення його до споживача.

Сучасний період світового економічного розвитку характеризується все більш широким залученням країн в міжнародні економічні взаємозв'язки. Масштаби сучасного виробництва давно переросли національні межі. Посилюється інтернаціоналізація виробництва і всього господарського життя, тобто відбуваються подолання їх роз'єднання національними рамками, розвиток всесторонніх зв'язків і взаємозалежності між національними виробничими процесами. Відповідно до цього активізація інтеграційних процесів у вигляді створення нових формвань потребує наукового узагальнення їх розвитку та виявлення їх виробничих типів, обґрунтування їх раціональних організаційно-виробничих структур, розробки стимулюючих економічних взаємозв'язків і відносин як внутрішнього характеру, так і між формуваннями такого типу й державою та економічного механізму ефективного господарювання.

Об'єктивна необхідність інтеграції України у світове господарство і розширення її міжнародних відносин безпосередньо впливає передусім з потреб використання у національній господарській системі міжнародного поділу праці з метою подальшого розвитку ринкової економіки країни і зростання багатства суспільства. Така необхідність сприяє формуванню ефективної структури економіки країни. До того ж зовнішньоекономічні зв'язки в процесі інтеграції України у світове господар-

ство охоплюють комплекс екологічних проблем, що розв'язуються спільними зусиллями. Нарешті, розвиток зовнішньоекономічних відносин відкриває додаткові можливості створення належних умов для задоволення життєвих потреб народу України.

Поряд з об'єктивною необхідністю інтеграції України у світове господарство та розвитку її зовнішньоекономічних відносин існують і об'єктивні можливості для таких процесів. До них насамперед належить економічний потенціал нашої країни, що дає підставу для певної участі у міжнародному поділі праці.

Об'єктивною потребою для інтеграції у світове господарство є вироблення механізму зовнішньоекономічних зв'язків, по-перше, на загальнодержавному рівні, по-друге, на рівні підприємств, по-третє, на глобальному та регіональному рівнях через участь у спеціалізованих і багатоцільових міжнародних організаціях ООН і регіональних економічних об'єднаннях типу чорноморської зони співробітництва. Поєднання об'єктивної необхідності та об'єктивних можливостей входження України у світове господарство робить цей процес закономірним.

Серед проблем, пов'язаних з розвитком економіки України, особливого значення набуває впровадження інновацій у сфері світогосподарських зв'язків країни. Орієнтація на входження до світового співтовариства, широку участь у міжнародному поділі праці та господарських відносинах порушує проблему забезпечення ефективного механізму інтеграції.

Загальні економічні перетворення в сфері інноваційної політики і участі в міжнародному поділі праці мають

ґрунтуватися на врахуванні сучасних реалій і пріоритетів, оскільки інтереси відродження «спільного ринку» країн близького зарубіжжя і орієнтація на фінансово-промислові утворення є досить привабливими.

Доброю ознакою позитивних зрушень у цьому контексті є започаткування діяльності таких інвестиційних фондів, як «Global Finance», «Euro Ventures Benelux» із загальним обсягом інвестування понад 100 млн. доларів, консалтингової корпорації «Ронко», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку, та ін. Інвестиції, особливо іноземні, в умовах трансформаційних процесів, що проходять в Україні, в її регіонах, є, по суті, «рятівним кругом» ефективного господарювання.

Україна має можливість змінити свої позиції як покупець інвестицій за рахунок їх диверсифікації, отримуючи іноземні інвестиції у вигляді технологічного обладнання, матеріалів, прав на інтелектуальну власність, ноу-хау, торгових знаків, деяких інших цінностей. Доцільність такого підходу підтверджена досвідом зарубіжних країн, наприклад Японії, де закупівля та використання зарубіжних ліцензій значною мірою сприяли її соціально-економічному розвитку [1, с.8].

Існуюча до нинішнього часу наукова проблема інновацій в Україні як одне з центральних місць у нашому світогляді ще до кінця не осмислена, хоча з кожним днем все зрозуміліше, що технологічні зміни приведуть до зміни значень, які ми вкладаємо в поняття зростання економіки. У цьому зв'язку відзначимо, що за інформацією Держкомстату України інноваційну діяльність вітчизняних підприємств стримують: відсутність фінансування (86%),

витрати виробництва (40%), високі кредитні ставки (14—16%), недосконалість законодавства (32%), труднощі із сировиною та матеріалами (29%), високий економічний ризик (24%) [2, с.88]. Тому вплив інноваційної складової на розвиток економіки незначний, а потенційні інвестори не ризикують фінансувати інноваційні проекти.

Виправити дану ситуацію допоможе чітка і продумана економічна політика з боку держави. Економічний апарат держави має працювати на перспективу: забезпечувати функціонування інноваційної моделі розвитку економіки, розробляти гнучкі механізми підтримки інноваційних виробництв, активніше інтегруватися у міжнародний інвестиційний ринок.

Інтенсивний перехід України до конкурентоспроможної моделі національної економіки потребує співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем. Проте інвестиційна привабливість України не завжди є стійкою, оскільки забезпечення національного бізнесу інвестиціями складає 65%, а лівові частка цих коштів (80—90%) спрямовується не на закупівлю нових технологій, а на відновлення старих, не на інтенсивну систему землеробства, а на екстенсивну — шляхом виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок розширення площ орних земель, що становить екологічну загрозу для землекористування. Крім того, міжнародні експерти вважають, що інвестиції у країни з високим рівнем політичних, географічних, валютних, фінансових, інвестиційних та інфляційних ризиків повинні мати мінімальну норму прибутку щонайменше 25%. В Україні ця норма, за розрахунками вітчизняних економістів, майже вдвічі ни-

жча, до того ж має місце великий термін окупності капіталу. Згідно з оцінками західних дослідників, норма прибутку на капітал, вкладений, наприклад, у будівництво заводу, у Західній Європі становить 38,6%, строк окупності — 6 років, а в Україні ці показники дорівнюють відповідно 21% і 11 років. Європейський Союз зберігає найбільшу частку в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій, які Україна отримала як незалежна держава починаючи з 1991 року.

Впродовж останніх 10 років загальна допомога з боку ЄС сягнула 1,072 млрд. євро. Відносини України з ЄС головним чином ґрунтуються на Угоді про партнерство та співробітництві, що набула чинності в 1998 році. Найбільшими інвесторами з ЄС є Німеччина (близько 5,5 млрд. дол. США щорічно), Австрія (1,4 млрд. дол. США), Великобританія (1,15 млрд. дол. США) та Нідерланди (722 млн. дол. США) [3].

За оцінками спеціалістів, сьогодні загальна потреба в іноземних інвестиціях економіки України складає понад 40 млрд. дол. США, в тому числі металургія — 7, машинобудування — 5,1, транспорт — 3,7, хімічна і нафтопереробна промисловість — 3,3 млрд. дол. США. Для стабільного економічного зростання держави частка інвестицій має становити 20—25% її валового національного продукту [4, с.109].

Отже, є підстави зробити висновок, що європейська спільнота має визнати потребу розміщення коштів у виробництво з низькою собівартістю в Україні, а також продавати свої товари та послуги новим українським споживачам.

Проте масштаби іноземного інвестування, такого необхідного для активізації економіки України, залежать від широкого кола факторів,

які включають в себе стан економіки, окреслення державою пріоритетних та стимулюючих галузей, соціально-економічну, демографічну і політичну стабільність та ін.

Аналізуючи вплив інтеграційних процесів на економіку держави, російський вчений Д.М. Сахаров наголошує на значних суперечностях цього впливу, оскільки, з одного боку, міжнародна податкова конкуренція змушує держави зменшувати податки і скорочувати соціальні програми, а з іншого боку, «людський потенціал» є головним чинником міжнародної конкурентоспроможності й потребує від держави значних витрат на науку та освіту тощо. Тобто у фінансовій політиці розвинених держав світу відстежується загальна тенденція поступового зменшення бюджетних інвестицій у галузі матеріального виробництва і концентрації вільних ресурсів на виробництві колективних благ, фінансуванні освіти, охорони здоров'я, культури та мистецтва. Державні кошти спрямовуються на розвиток інфраструктури, формування довгострокових чинників економічного зростання та соціального прогресу [5, с.79].

Позитивним є те, що на 2007 рік передбачалося збільшення видатків розвитку інвестиційної складової бюджетів усіх рівнів за одночасної концентрації ресурсів на тих напрямках, які здатні забезпечити науково-технологічний прорив України, сформувати потужні ланцюги економічного зростання, підвищити якість життя, енергетичну безпеку країни, розвиток інноваційного потенціалу [6].

На даний час процес отримання фінансових ресурсів українськими підприємцями супроводжується низкою проблем зовнішнього і внутрішнього

характеру. Що стосується внутрішніх проблем, то вони пов'язані з низьким рівнем пропозиції дешевих фінансових ресурсів для підприємців з боку фінансових інститутів, з обмеженим колом фінансових інструментів, завдяки використанню яких підприємці могли б поповнити свій основний та оборотний капітал. Зовнішні ж проблеми пов'язані з відсутністю реальної конкуренції між українськими та іноземними банками в плані пропозиції кредитних послуг та їх вартості, а також з не виправданним очікуванням щодо дешевих кредитів від іноземних банківських установ, обмеженим колом суб'єктів української економіки, які можуть користуватися послугами облігаційних запозичень на зовнішніх фінансових ринках, та загрозливою тенденцією зростання зовнішньої заборгованості суб'єктів української економіки.

Беручи до уваги відкритість економіки та глобалізаційні процеси, українські підприємці все ж забезпечують можливість залучення фінансових ресурсів і на зовнішніх ринках. Свідченням цього є те, що на початку 2006 року обсяг ринку єврооблігацій в Україні становив 8,17 млрд. євро. Серед емітентів даного виду боргових цінних паперів переважає держава, на частку якої припадає 65% ринку. Іншу ж частку ринку ділять між собою нефінансові корпорації, фінансові інститути та місцеві органи влади. Так, частка нефінансових корпорацій дорівнює 20% загального обсягу єврооблігаційних запозичень, частка фінансових інститутів — 10%, частка місцевих органів влади — 5% [7].

Варто зауважити, що на процес інтеграції українських підприємств до глобальної міжнародної економічної системи впливають рівень інвести-

ційної культури найбільш впливових у сфері інвестування соціальних груп, до яких відносяться власники підприємств, менеджмент на підприємстві, власні структури на державному і регіональному рівнях. Звернемо увагу, що під інвестиційною культурою слід розуміти «...сукупність формальних неписаних норм або стандартів поведінки власників, топ-менеджерів та фахівців підприємства при здійсненні інвестиційної діяльності, могутній стратегічний інструмент, який дозволяє зробити бізнес-ідею реалізованою, а також дозволить приймати вірні стратегічні рішення в умовах неімовірності та управляти інноваційними процесами на підприємстві» [8, с. 20].

Зрозуміло, що чим вищий рівень інвестиційної культури, чим більш сучасним є використовуваний інструментарій оцінки інвестиційних альтернатив, тим більш збалансованою є модель формування інвестиційного портфеля, тим більше ймовірність досягнення високої ефективності в реалізації інноваційної стратегії й досягнення високого рівня прибутковості на вкладений капітал.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується всеохоплюючою глобалізацією технологій, розширенням ринків, збільшенням капіталу і ростом конкуренції. Технології і засновані на них інновації, а також бізнесові, суспільні, політичні та інші умови є головними переважаючими силами економічного розвитку і зростання економіки в умовах глобалізації та входження країни до інтегрованих структур. Проте технологічний розрив між Україною і промислово розвинутими країнами, які намагаються посилити свій вплив на світовому ринку, невпинно збільшується. Національна економі-

ка істотно послаблена погіршенням зовнішніх і внутрішніх чинників зростання. У цьому зв'язку постає нагальна потреба активного використання інновацій як засобу приєднання й адаптації до процесу інтеграції. Українським підприємствам треба розробляти і втілювати передові, не гірші від зарубіжних технології управління, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність з урахуванням особливостей сучасних господарських процесів.

Для досягнення підприємницького успіху, утримання кращих ринкових позицій, зростання та збереження глобальної конкурентоздатності організації повинні не тільки пристосовуватися до цих стратегічних напрямків сучасної економіки, але й вирішувати проблему інтенсивного, динамічного та ефективного управління інноваційними процесами.

Першочерговою метою управління інноваційними процесами в умовах інтеграції є забезпечення стабільності інноваційного розвитку як підприємства, так і економіки країни в цілому. Розв'язання цієї проблеми можливе шляхом створення системи взаємодії всіх учасників інноваційного процесу (наука та науково-дослідні установи, виробництво, комерціалізація); використання науково-інтелектуального, технічного і технологічного, виробничого, інноваційного потенціалів та оптимальний розподіл на всіх етапах інноваційного процесу вибору пріоритетних інноваційних проектів та організація їх реалізації з врахуванням економічної ефективності, якісної і кількісної організаційної трансформації, формування інноваційних стратегій, планування і стимулювання інноваційної діяльності [9, с.40].

Формування глобального еконо-

мічного простору супроводжується ліквідацією будь-яких бар'єрів при русі капіталу, товарів і послуг, уніфікованого регулювання ринків та стандартизації вимог до проведення розрахункових операцій. Проте поряд з перспективою залучення інвестицій для розвитку інноваційного процесу виникає міжнародна конкуренція за фінансові ресурси, в якій малі та середні підприємства не можуть потенційно протистояти потужним корпораціям в управлінських і виробничих новаціях. Ігнорувати інтеграцію неможливо, оскільки вона є активним широкомасштабним чинником швидкого впровадження та управління інноваціями в ринковій економіці.

Отже, глобалізація світової економіки та європейська інтеграція ставлять перед Україною питання про власне геополітичне місце. Понад те сьогодні для нашої держави проблема визначення свого реального місця в світі стає критичною, оскільки правильний вибір зумовлюватиме успішний економічний розвиток країни та її здатність максимально ефективно інтегруватися до глобального простору. Реалізація інтеграційних планів залежить від того, чи зможе країна у певний термін залучити потрібні інвестиції. Таким чином, на сучасному етапі перед Україною стоїть завдання визначення пріоритетів розвитку та побудови ефективної інвестиційної моделі, здатної забезпечити фінансування модернізації й нарощування виробництва.

Підсумовуючи фінансові проблеми інноваційної діяльності в Україні в умовах глобалізації, можна зробити висновок, що інтеграція України у світовий фінансовий простір поки що не сприяє отриманню фінансових

інвестицій на розвиток українського бізнесу з урахуванням інноваційного потенціалу та підтримання конкурентоздатності українських виробників. Зовнішня фінансова інтеграція України доступна лише обмеженому колу суб'єктів підприємницької діяльності, а внутрішня фінансова інтеграція не гарантує швидкого здефлевіння кредитних ресурсів для

вітчизняного підприємницького середовища.

Для активізації прямого іноземного інвестування необхідно в першу чергу розв'язати проблеми макроекономічної стабілізації, активізувати процес регулювання інвестиційної діяльності, створити привабливий інвестиційний клімат, суворо дотримуватись визначених пріоритетів у розвитку національної економіки.

1. *Стеченко Д.М.* Інноваційні форми регіонального розвитку: Навч. посібник. — К.: Вища шк., 2002. — 254 с.
2. *Політанська О.Л.* Забезпечення інноваційного розвитку економіки України в умовах глобалізації // Інноваційні процеси економічного розвитку: Вітчизняний та зарубіжний досвід: Тези доп. — Тернопіль: ТНЕУ, 2007. — 260 с.
3. *Статистичний щорічник України за 2005 рік /* За ред. О.Г.Осауленка. — К.: Консультант, 2006. — 576 с.
4. *Борсук В.О., Борсук С.В.* Деякі аспекти залучення іноземних інвестицій в економіку України // Наукові записки. Зб. наук. праць. — Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», 2004. — Вип. 13. — 144 с.
5. *Сахаров Д.М.* Финансовая политика государства в свете проблем глобализации // Финансы. — 2003. — № 2. — С.79—80.
6. www.minfin.gov.ua.
7. <http://ukstat.kmu.gov.ua>.
8. *Куриляк В.С.* Міжкультурний менеджмент. — Тернопіль: Астон, 2004. — 239 с.
9. *Федулова Л.* Управління інноваційним розвитком регіону // Регіональна економіка. — 2005. — № 2. — С.37—47.

І.В. Галенко,

керівник секції Спілки товаровиробників України, канд. техн. наук

О.П. Казьміна,

мол. наук. співроб. Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України

Захист внутрішнього ринку як одна з передумов інноваційного розвитку

Коли „ліберальні” економісти розмірковують про „відкритий” ринок, то якось із самого початку з поля диспутів „випадає” той факт, що на дверях їх розвинутих економік висить не якийсь там амбарний замок, а ціла система замків для банківських сейфів. І з позицій „мій дім — моя фортеця” західні та українські прозахідні „ліберальні” економісти повчають економічну еліту

„відкритості” та „лібералізму”. Але як тільки український експортер спробує постачати продукцію власного виробництва на західний ринок, йому відразу „відкрито” пропонується обмежений набір „відкритих” правил, згідно з якими ця продукція може бути або тільки сировиною чи напівфабрикатом, або в результаті експортної операції кошти не повертаються в економіку країни-